

dit, dicens : *Dominus dixit ut habitaret in nebula.* In hoc ergo sensu non potest dici rex Salomon dedicasse templum, neque id de Salomone legitur, nec rex Angliæ illi hoc tribuit, cum solum dicat, sua præsentia opus consecrationis honestasse. Posteriori autem modo recte dicitur Salomon dedicasse templum. Sed inde nullum sumitur argumentum; nam quilibet potest rem vel domum suam ad divinum cultum offerre. Sicut Exod. 35 dicitur : *Omnes viri et mulieres mente devota obtulerunt donaria, ut fierent opera, quæ jusserrat Dominus per manum Moysi.* Et statim subditur : *Cuncti filii Israel voluntaria Domino dedicaverunt.* Sic ergo in dicto loco, 3 Reg. 8, dicitur : *Dedicaverunt templum Domini rex et filii Israel.* Denique quod additur, regem sua præsentia opus consecrationis honestasse, clarum est toti populo fuisse commune, et ita nihil ad rem facere.

15. Ad discernendum vero modum præsentia, discernendæ sunt actiones, quæ in illa dedicatione peractæ sunt : prima fuit, inferre arcam, tabernaculum, et vasa sanctuarii in templum, et de hac dicitur : *Ferebant ea sacerdotes, et Levitæ ; et additur : Rex autem Salomon, et omnis multitudo, quæ cum illo convenerat, gradiebatur ante arcam,* ubi rex cum populo conjungitur, et a sacerdotali ordine distinguitur. Altera actio fuit sacrificiorum oblatio, et hæc fiebat sine dubio a sacerdotibus tanquam a propriis ministris; tribui autem videtur tam regi, quam populo, cum de eis dicitur : *Et immolabant et oves, et boves absque æstimatione et numero ; intelliguntur autem immolasse per sacerdotes, ut est frequens in Scriptura, et in communi etiam usu loquendi.* Et sic etiam dicitur ibi : *Mactavit Salomon hostias pacificas ; et iterum : Sanctificavit rex medium atrii, quod erat ante domum Domini, fecit quippe ibi holocaustum et sacrificium.* Utique per sacerdotes, in quo nulla potestas supra illos ostenditur, sed potius inferior status et conditio. Unde etiam nunc reges, sicut et cæteri laici, solum per sacerdotem offerunt. Tertia fuit actio orandi, et hæc etiam communis est toti populo. Alia denique fuit, rationem reddere populo de templi ædificatione et dedicatione, quam quidem Salomon cum auctoritate regia, et tanquam singularis (ut ita dicam) illius templi patronus exercuit, nihil tamen pontificium usurpavit, neque Pontifice se superiore ostendit. Igitur totum illud factum nihil omnino ad causam de potestate eccle-

siastica, et regia, aut earum comparatione, pertinet.

16. *Alia duo ejusdem ordinis facta. — Hoc factum ad causam nihil refert.* — Denique ad probandam eandem regis potestatem duo alia facta ejusdem fere ordinis afferuntur, quæ non majorem vim habent, quam præcedentia. Unum est, quod *librum legis e tenebris erutum populo recitare fecerunt, ex 4 Reg. 22.* Verumtamen eo loco refertur quidem Elciam Pontificem ad Saphan scribam dixisse : *Librum legis reperi in domo Domini,* et additur, dedisse illum Saphan, qui et legit illum, et postea regi dixit, Elciam sibi librum dedisse, quem etiam legit Saphan coram rege. Quod autem Rex fecerit librum illum populo recitari, in eo capite non dicitur, sed solum, regem lectione libri valde commotum, misisse sacerdotes qui super ea re Deum consulerent. In cap. autem 23 additur, sacerdotes renunciassent regi quidpiam, quod prophetissa quædam dixerat, et subjungitur : *Qui misit, et congregati sunt ad eum omnes senes Juda, et Jerusalem. Ascenditque rex templum Domini, et omnes viri Juda, universique, qui habitabant in Jerusalem, cum eo, sacerdotes et Prophetæ, et omnis populus a parvo usque ad magnum : legitque cunctis audientibus omnia verba libri fœderis ; ubi Abulensis exponit, legit, id est, fecit legere, putat enim Saphan scribam legisse librum, quod non est alienum ab usu illius locutionis, ut ex alia simili capituli 12 recte ipse probat. Nihilominus tamen, ex 2 Paralip. 34, magis colligitur, ipsum regem per se legisse librum, nam ibi expresse dicitur : *Quibus audientibus, in domo Domini legit rex omnia verba voluminis.* In hac vero historia quid, quæso, est, quod in rege pontificiam potestatem vel primatum ostendat? An congregare populum, aut legere librum? neutrum sane. Nam congregare populum non est de se spiritualis seu ecclesiastica actio, sed indifferens, quæ auctoritate regia propter varios fines fieri poterat. Ut autem tunc fieret propter spiritualem finem, non provenit ex potestate spirituali regis, sed ex sancto zelo, et intentione illius. Rex enim fidelis, divina gratia, et fide adjutus, potestate sua regia et civili in spirituale bonum sui populi sæpe uti potest, quia licet proxime in materia civili vel indifferenti operetur, potest ad dictum finem illam referre. Legere autem librum, magis fuit opus dignationis, humilitatis ac devotionis, quam potestatis. Et quamvis ipse*

non legisset, sed recitari fecisset, nullam majorem auctoritatem ostenderet, quia perinde est, per se fecisse, vel per Saphan scribam, et ministrum suum, et quia, licet liber esset sacer, actio legendi illum sacerdotibus et laicis communis est.

17. Aliud factum est, quod illi reges *fœdus inter Deum et populum aliquando redintegrarunt.* Citaturque in margine Apologiæ regis locus Nehem., seu 2 Esdræ 9, in fine. In illo tamen loco non dicitur, regem redintegrasse fœdus inter Deum et populum, nec dici poterat, quia eo tempore jam non erant reges in Israel. Cum ergo in principio illius capitis dictum fuisset : *Convenerunt filii Israel in jejuniis et in saccis ;* et infra additum esset : *Surrexerunt autem super gradum Levitarum Josue, et quidam alii, et dixerunt : Surgite, benedicite Domino, etc.,* in fine capitis concluditur : *Nos ipsi percussimus fœdus, et scribimus, et signant principes nostri, Levitæ nostri, et sacerdotes nostri.* Ex quo contextu plane constat, totum populum, vel sua sponte, vel Levitarum verbis excitatum fœdus redintegrasse, et ideo principes nomine totius populi cum Levitis et sacerdotibus fœdus consignarunt. Quod si quis fortasse ponderet, principes (quos laicos fuisse verisimile est) primo loco poni, advertat, etiam Levitas sacerdotibus anteponi, et inde conjectet, posteriorem locum in illo ordine digniorem videri, ut sæpe contingit. Allegatur etiam in eadem margine secundus Regum (nobis quartus), cap. 8, num. 4, sed in toto illo capite nihil invenio. Negare autem non possumus in c. 23, supra tractato, post lectionem libri fœderis addi, *Stetitque rex super gradum, et fœdus percussit* coram Domino. Et paulo post additur : *Acquiritque populus pacto.* Sed in hoc etiam facto nihil aliud, nisi pietas et sanctus zelus principis relucet. Nam illa redintegratio, seu percussio fœderis nihil aliud erat, nisi renovatio quædam fidelitatis ad Deum, seu quasi nova promissio obedientiæ ad legem ejus; hanc autem quilibet homo, vel quilibet populus vel sua sponte, vel alterius exemplo aut verbo provocatus facere potest. Ita ergo illam fecit prædictus rex, et in illa faciendâ alios anteivit, ut suo exemplo et verbo alios provocaret. Unde recte Cajetanus ibi notat : *Vide quanti boni causa bonus sit Princeps.*

18. Ex his ergo omnibus exemplis et testimoniis, nulla spiritualis jurisdictio, vel specialis potestas, in his quæ ad Deum pertinent,

in regibus tempore legis veteris fuisse ostenditur. Optime vero ostenditur, bonum ac fidelem regem defensorem esse debere divinæ fidei, ac veræ religionis, et diligenter curaturum ut omnes errores, et superstitiones contra veram, et ab Ecclesia approbatam doctrinam, vel ingressum non habeant, vel ubi inventi fuerint, expellantur. Hanc ergo fidelitatem ad Deum prædicti reges boni ostenderunt, et in lege nova Constantinus, Carolus Magnus, et Quintus, et alii reges catholici summa pietate observarunt, quamvis se non Ecclesiæ Parentes, aut Prælatos, vel Prælati superiores, sed filios, subditos et protectores agnoscerent.

CAPUT XXVI.

ARGUMENTO SUMPTO EX COMPARATIONE REGIS ET PONTIFICIS SATISFIT.

1. *Objectio regis ex facto Salomonis.* — Post reliqua facta regum Israel, inducit rex Angliæ factum Salomonis, qui *Abiathar Sacerdotem exauthoravit, ut non esset Sacerdos Domini,* ut ipse refert, indeque colligit, regem fuisse Pontifice superiorem, ut inde concludat, idem in Christi Ecclesia servandum esse. Fundaturque hoc argumentum in loco 3 Reg. 2, ubi Salomon quasi in exilium ire jussit Abiathar Pontificem, dicens : *Vade in Anathoth agrum tuum ; equidem vir mortis es, sed hodie te non interficiam, quia portasti arcam Domini, etc.* Et infra concluditur : *Ejecit ergo Salomon Abiathar, ut non esset Sacerdos Domini.* De hoc autem facto nunquam in Scriptura reprehenditur Salomon; imo c. 3 additur : *Dilexit autem Salomon Dominum, ambulans in præceptis David Patris sui, excepto quod in excelsis immolabat.* Quæ exceptio qualiscumque illa sit (quod nunc non refert), ostendit, Salomonem usque ad illud tempus servasse alia præcepta, et consequenter in facto illo non peccasse. Imo aliqui in eodem facto clementiam Salomonis commendant, quia cum Abiathar esset dignus pœna mortis, propter sacerdotis munus, quod exercuerat, et quia laborum patris sui particeps fuerat, vitam ei condonavit, et in mitiorem exilii et depositionis pœnam commutavit. Ut autem illa eadem pœna juste illata fuerit, necessarium est ut Salomon jurisditionem, et superiorem potestatem in Pontificem haberet; ergo rex tunc erat Pontifice superior. Quod hoc argumento inter alia ducti fatentur

ibi Abulensis, quæst. 28 et 31; et fuit sententia D. Bonaventuræ, in tractatu de Ecclesiast. Hierarch., part. 2, § 1, in fine, et in 4, distinct. 24, in expositione litteræ, quam etiam tradidit Divus Thomas, si ejus est opusculum 20, lib. 1 de Regim. principum, c. 14, in fine, quem multi etiam alii graves auctores secuti sunt. Ex hoc ergo facto infert rex Angliæ, etiam in lege nova regem esse Pontifice superiorem, ac subinde habere primatum in regno suo.

2. *Factum Salomonis nullam in eo potestatem spirituales indicat.* — Hæc vero objectio fundatur in re valde dubia, scilicet, an in lege veteri Pontifex esset exemptus a jurisdictione regis quoad delicta et iudicium seu pœnam illorum, quam hic disputare nolumus, quia non putamus veritatem fidei, quam docuimus, ex quæstione illa inter Catholicos controversa pendere. Præsertim quia, ut sæpe dixi, quæstio de exemptione clericorum a jurisdictione laicorum in temporalibus, diversa omnino est a quæstione de primatu et de potestate in spiritualibus. Ex illo autem facto ad summum colligi potest, Pontificem in lege veteri non fuisse exemptum a jurisdictione regia, quoad tribunalia sæcularia, sive civilia, sive criminalia. Inde vero inferre non licet, regem Salomonem habuisse jurisdictionem aliquam in spiritualibus, seu pertinentibus ad Deum, quia causa illa temporalis fuit. Nam crimen, quod Abiathar commisisset supponitur, fuit læsæ majestatis, propter conspiracyem cum Adonia contra Salomonem. Pœna item exilii temporalis erat. Depositio autem a pontificali munere vel consecuta est ex priori pœna exilii, vel solum fuit separatio quædam ab usu illius muneris, quod facilius tunc fieri potuit, quia duo tunc eo munere fungebantur, scilicet, Sadoc et Abiathar, et ita potuit ex justa causa removeri Abiathar, ut solus Sadoc Pontificatum gereret. Et fortasse sicut sacrificia illius temporis carnalia erant, et cæremoniæ illæ vocantur a Paulo, *justificationes culture, et sanctum sæculare*, ad Hebr. 9, ita pontificatus ille non erat adeo spiritualis, quin posset quis propter gravissimum crimen læsæ majestatis illo privari ab eadem læsa majestate, si jurisdictio illi non deerat. Etenim si poterat illum vita privare, ut verba illa indicant: *Equidem vir mortis es*, etc., quid mirum quod posset illum pontificatu privare?

3. *Etiam in veteri Testamento Pontifex rege superior extitit.* — Ozias rex punitus fuit

quia sacerdotum munus subire tentavit. — Ad do vero ulterius, etiam hoc concessio seu permissio, non sequi pontificatum eo tempore non fuisse, et dignitate et potestate, simpliciter superiorem regi. Probatur, quia imprimis illa munera erant omnino distincta, et impermixta per se, seu directe. Nam de rege supponimus habuisse supremam potestatem in temporalibus, quod verum simpliciter est de potestate directa, sive extenderetur ad sacerdotes et Pontificem, sive non, a qua nunc quæstione abstrahimus, ut dixi. Deinde Pontifici commissa erat potestas, et administratio spiritualium, seu in his, quæ ad Deum, et ad fidei doctrinam, et legis declarationem pertinebant, ut constat ex Deuter. 17: *Si difficile et ambiguum*, etc., usque ad illud: *Qui autem superbierit nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, ex decreto judicis morietur homo ille*, etc. Et ideo 2 Paralip. 19, præsidere dicitur in his quæ sunt ad Deum. In his ergo non poterat rex se intromittere, ut satis probatur ex facto Ozias regis, qui cum ministerium sacerdotis exercere tentasset, adolendo incensum super altare thymiamatis, et sacerdotibus resistentibus comminaretur, percussus est lepra usque ad diem mortis suæ, ut refertur 2 Paral. 26. Quod factum late expendens Chrysostomus, Homil. 4 de Verbis Isaia, etc., sic ad regem affatur: *Mane intra terminos tuos; alii sunt termini regis, alii termini sacerdotii.*

4. Quod autem inter illas duas dignitates major simpliciter fuerit pontificia, expressis verbis subjungit idem Chrysostomus, dicens: *Hoc regnum, utique sacerdotale, illo majus est, id est temporali. Neque enim (ait) ex his, quæ videntur hic, declaratur rex, neque e gemmis illi affixis, neque ex auro, quo amictus est, debet æstimari rex. Ille quidem ea, quæ sunt in terris, sortitus erat administranda, ceterum sacerdotii jus e supernis descendit.* Quod postea late prosequitur. Et quamvis sæpe et in multis de sacerdotio novæ legis loquatur, tamen de veteri etiam loquitur, unde inferius ait: *Major hic principatus, propterea rex caput submittit sacerdotis manui, et ubique in veteri Scriptura sacerdotes inungebant reges.* Unde item Chrysostomus, in Psal. 113, exponens illa verba: *Domus Israel speravit in Domino; adjutor eorum, et protector eorum est; domus Aaron speravit in Domino, adjutor eorum et protector eorum est*, excellentiam sacerdotii inde colligit, dicens: *Dividit orationem in Israel, et genus sacerdotale, quia*

non est conferendus privatus cum sacerdote, sed hic eum longe superat. Itaque majoris honoris causa putat, sacerdotale genus divisum esse a reliquo populo filiorum Israel, sub quibus reges etiam comprehendi manifestum est. Eademque excellentiam multi colligunt ex eo quod, Levit. 4, nobilior victima pro Pontifice quam pro rege offerri præcipitur; illud enim fuisse indicium excellentioris dignitatis, notavit Philo, lib. de Victimis, et sequuntur ibi Theodoret., Procopius, et alii. Et ex 19 Exodi, n. 27 et 35, solent alia indicia hujus excellentiæ desumi.

5. *Ratione dicta Pontificis præeminentia ostenditur.* — Ratio vero majoris dignitatis sumi potest ex materia utriusque muneris: nam pontificatus, etiam legalis, proxime ordinabatur ad Deum, et non attingebat homines, nisi per ordinem ad Deum; regnum vero e contrario totum versatur circa homines, et quantum est ex se, seu ex vi sui objecti, non attingit Deum, nisi quantum ad hominum et reipublicæ bonum expedit. Unde materia pontificatus altioris ordinis, et aliquo modo spiritualis, etiam tunc erat. Ac denique sicut virtus religionis altior est quam justitiæ, ita pontificatus, ad quem munera religionis spectant, dignior est regno, cujus est tractare justitiam. Hæc enim ratio etiam in lege veteri locum habebat. Atque eadem fere proportionem ostendi potest excessus non tantum in dignitate, sed etiam in potentia. Nam quod Pontifex tunc etiam haberet suam potestatem, non solum ad ministrandum, sed etiam ad præcipiendum, et iudicium in controversiis de lege vel doctrina ferendum, negari non potest, ex locis citatis Deut. 17, et 2 Paralip. 19. Quod vero ejus potestas in suo ordine suprema fuerit, probant illa verba Deuter. 17: *Qui superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio*, etc. Et ex eisdem colligi potest, etiam regem comprehendere; nam universalis sunt; ergo etiam rex erat subjectus huic potestati Pontificis, tenebaturque stare definitionibus ac decretis ipsius, ejusque præceptis in sua materia obedire; ergo ex hac parte erat Pontifex rege superior. Quod si fortasse Pontifex quoad temporalia vel civilia crimina subiciebatur regi, et ideo diversis respectibus et fundamentis mutuam relationem inferioris et superioris inter se habebant, nihilominus propter excessum in materia et fine, potestas Pontificis major et superior simpliciter appellari potest.

6. *Ex facto Salomonis etiam civilis potestas*

ejus supra Pontificem non satis colligitur. — Addo præterea ex facto illo Salomonis (quod ad præsens spectat) non satis colligi, habuisse regem jurisdictionem supra Pontificem in causa temporali seu criminali (quidquid sit, an possit aliunde probari). Probatur primo quia multi censent Salomonem non ut regem, sed ut Prophetam, deposuisse Abiathar, ut Theodoretus ibi, q. 9, et Procop. ibidem, et plures ex modernis. Et fundantur in subjectis verbis: *Ejecit ergo Salomon Abiathar, ut non esset sacerdos Domini, ut impleretur sermo Domini, quem locutus est super domum Heli in Silo.* Erat enim Abiathar ex semine Heli, cui per Samuelem prædixerat Deus, 1 Reg. 2, fore aliquando, ut pontificatus familiæ suæ auferretur, propter peccata filiorum ejus, quæ fortasse fuerunt in Abiathar completa. Salomon autem spiritu prophetico id intelligens, et divino instinctu permotus, executioni mandavit, quod Deus fuerat comminatus. Quod si hoc ita est, nihil ex illo loco colligi potest de potestate seu jurisdictione ordinaria regum supra Pontifices, quia illa fuit extraordinaria. Atque hæc responsio facile sustineri potest, probari autem difficile; quia verba illa, *ut impleretur*, etc., frequenter dicuntur, etiamsi comminationes Dei per malos ministros, et mortes aut violentias injustas impleantur. Quia per illa verba non redditur ratio quæ movet hominem ad operandum, sed quæ Deum movit ad permittendum, seu tantum significant consecutionem unius ex alio, non causam. Sicut de militibus crucifigentibus Christum dicitur, divisisse vestimenta, *Ut impleretur*, etc., Matth. 27. Nihilominus tamen illa responsio probabilis est, quam auctoritate Innocentii III, in libro sequenti, confirmabimus, et eam defendit Cardinal. Bellarminus, tum ex aliis Scripturæ locis, tum ex ponderatione verbi hebraici, in c. 15, contra Barclai.

7. Alii vero non dubitant dicere Salomonem in eo facto injuste egisse, usurpando potestatem quam non habebat. Ego vero id affirmare non audeo, propter verba Scripturæ, quæ ex c. 3 allegavi, et quia apud antiquos Patres, et expositores non invenio factum illud inter peccata Salomonis numeratum, eive in culpam tributum. Quocirca si nec jurisdictionem, nec peculiarem instinctum, aut revelationem habuit, potius excusarem illum, dicendo, relegasse vel separasse Abiathar, qui contra ipsum conspiraverat, non puniendo delictum, sed quasi defensionem suæ, et con-

servationi pacis et regni consulendo. Nam si Abiathar contra ipsum conspiraverat, et Adoniæ amicitia conjunctus erat, timere non immerito poterat Salomon, ne post Adoniæ mortem Abiathar in pontificatus ministerio, et Hierosolymis manens, aliquid in suam perniciem moliretur. Tales ergo circumstantiæ tunc occurrere potuerunt, ut posset rex prudenter et sine peccato illo modo cogere Pontificem, etiamsi jurisdictionem in illum non haberet.

8. *Argumentum, ex veteri pontificatu ad novum desumptum, nullum est in presenti causa.* — Addo vero ultimo, etiam si daremus (quod nunc non concedimus) Pontificem in lege veteri non fuisse exemptum a potestate coerciva regis, nullum inde argumentum sumi ad tempus legis gratiæ. Nam potestas regum in lege gratiæ in se non est major quam fuerit in lege veteri; in utraque enim est mere civilis, et naturalis ordinis ac originis, quamvis in lege veteri fuerit specialiori modo a Deo collata. Dignitas autem et potestas pontificia est longe major, et altioris ordinis, ut ex hactenus dictis satis constat, et in tractatu de Legibus dictum est. Ideoque nullum argumentum fieri potest a Pontifice veteri ad Christi Vicarium, in his, quæ ad subjectionem et imperfectionem pertinent. Nam Mosaico Pontifici non sunt datæ claves regni cœlorum, neque illa potestas ligandi et solvendi, cujus actio in terris rata habetur in cœlis, quæ Summo Pontifici Vicario Christi datæ sunt cum suprema Ecclesiæ gubernatione longe majori, quam haberet vetus Pontifex ad regendam synagogam, cui nullibi dictum est: *Pasce oves meas*, sicut dictum est Petro. Ergo multo magis pugnat cum pontificatu legis novæ subjectio ad temporalem principem, quam in lege veteri repugnaret, ac proinde ex factis legis veteris nullum argumentum ad legem novam sumi potest. Præterquam quod pontificatus illius legis ad cæremonialia ejus pertinebat, quæ jam omnino cessarunt, et nova institutio facta est, secundum quam suprema potestas et exemptio Vicario Christi data est.

9. *Instantia hæreticorum.* — *Responsio.* — Sed urgent adversarii, postulantes a nobis ut hanc institutionem ex Scriptura osterdamus, utunturque altero modo contra nos argumentandi ex Scripturis, quod supra negativum vocavimus, nimirum, quod nullibi in novo Testamento scriptum inveniatur, Pontificem Romanum habere primatum seu pote-

statem in reges, præsertim quæ ad temporalia aliquo modo extendatur. Si autem quæ hactenus diximus expendantur, non solum facile huic argumento respondemus, sed etiam plane evidenter in regem Angliæ illud retorquemus. Primum enim, quod attinet ad potestatem et primatum in reges, jam constat ex superius dictis, ubi declaravimus quomodo hæc potestas ex Scriptura et verbis Christi colligatur, neque esse necessarium ut ipsa etiam collectio in Scriptura sit expressa, sed satis superque esse, ut traditione et definitione Ecclesiæ declarata ac firmata sit. Quod vero ad exemptionem pertinet, præterquam quod ex ipsa superiori potestate manifeste colligitur, ex verbis etiam Christi, et simili Ecclesiæ traditione in libro sequenti probabitur.

10. *Argumentum adversariorum in ipsos retorquetur.* — Ad argumentum ergo negativum, negamus potestatem Pontificis Romani in reges ex Scriptura non probari. Retorquemus autem argumentum hoc modo: primatus regis Angliæ non probatur ex Scriptura, et, secundum fidem ejus, nihil est credendum quod in Scriptura non continetur; ergo secum repugnat, illum asserendo, et subditos ad illum credendum cogendo. Major probatur, quia ex veteri Testamento non ostenditur, tum quia omnia testimonia, quæ afferuntur, id non probant etiam de statu legis veteris, ut vidimus; et licet probarent de illo tempore, nihil pro statu legis novæ efficerent, ut etiam ostensum est. Neque etiam ex novo Testamento probari potest; nam omnia testimonia, quæ rex adducit, nullius momenti sunt, ut ostendimus. Unde Sacellanus ejus (ut relatum invenio) ingenue fassus est, fundamentum illius primatus in solo veteri Testamento quæri oportere, et nullum illius in novo vestigium aut exemplum inveniri. Idemque argumentum fieri potest contra exemptionem regis Angliæ a jurisdictione coactiva Pontificis, nam illius fundamentum, si quod esse posset, esset certe in veteri Testamento quærendum; in novo autem nullum habet, sed pugnat potius cum generalibus verbis Christi: *Quodcumque ligaveris, et, Pasce oves meas.*

CAPUT XXVII.

ALIIS OBJECTIONIBUS EX CONCILIIIS SUMPTIS SATISFIT.

1. *Prima objectio.* — Addit præterea rex Angliæ in sua Præfatione, pag. 22, *prædictam in reges potestatem, a Pontificibus usurpata, cum Conciliis et Patribus pugnare; dicitque, in sua Apologia id demonstrasse. In ipsa vero Apologia, pag. 29, imprimis inducit Concilium Arelatense, tempore Caroli Magni congregatum, quod in fine capitulorum ita concludit: Hæc igitur sub brevitate, quæ emendatione digna perspeximus, quam brevissime adnotavimus, et D. imperatori præsentanda decrevimus, poscentes ejus clementiam, ut si quid hic minus est, ejus providentia suppleatur; si quid secus quam se ratio habet, ejus judicio emendetur; si quid rationabiliter taxatum est, ejus adjutorio divina opitulante clementia perficiatur.* Ex quibus verbis colligere vult rex Angliæ, Patres illius Concilii recognovisse imperatorem ut judicem, et superiorem suum, et suorum decretorum.

2. *Solutio.* — Nihil tamen minus ipsi senserunt, aut imperatorem sentire existimarunt. Nam in prologo ejusdem Concilii sic de imperatore loquuntur: *Ecclesiæ Dei statum vigili instantia roborare disponit.* Et infra: *Omnibus Dei sacerdotibus obsecrans et obtestans, ut Ecclesias, quas regendas susceperunt, pia prædicatione instruant, etc.* Et in fine prædictorum verborum, non postulant sua decreta ab imperatore confirmari, sed ejus adjutorio perfici, id est, executione mandari. Regimen vero ecclesiarum non imperatori, sed sibi creditum esse cognoscunt: duo vero imperatoris officia in hujusmodi rebus indicant, scilicet, exhortari et adjuvare pastores Ecclesiæ in suo regimine, quæ, ut sæpe diximus, ad jurisdictionem non pertinent, sed ad pietatem, et humanam potentiam, seu auctoritatem. Est præterea in verbis illis advertendum, in eis non esse sermonem de rebus fidei, sed de decretis pertinentibus ad moralem usum, ut patet ex verbis illis, *quæ emendatione digna perspeximus, quam brevissime notavimus.* Quia ergo in illis multa decreta erant, quæ laicos simul cum clericis contingebant, ut patet ex cap. 4, 5, 12, 13, 15, 22 et 23, ideo prudenter fecerunt illa imperatori præsentando, ut ejus auctoritate adjuti, ea possent facilius executioni mandare. Cætera autem verba urbanita-

tis, modestiæ et humilitatis sunt, ut ex usu similium verborum constat, ideoque vanum est ex illis propriam subjectionem vel jurisdictionem colligere.

3. *Secunda objectio ex quibusdam provincialibus Conciliis.* — *Diluitur.* — Secundo objicit rex, *sex Concilia generalia, quæ ait, sese penitus Carolo Magno tradidisse.* Nominat autem Concilium Francofordense, Arelatense, Turonense, Cabilonense, Moguntinum, ac Rhemense. Sed imprimis non video cur hæc generalia Concilia vocet, cum fere omnia provincialia sint, et ad summum quædam sint nationalia; deinde nihil in dictis Conciliis reperio, propter quod dicantur, *se penitus Carolo tradidisse.* Et imprimis Concilium Francofordense sine dubio generale non fuit, nam, ut ex titulo Epist. ejusdem Concilii ad præsules Hispaniæ constat, solum Episcopi Germaniæ, Galliæ et Aquitaniæ in eo interfuerunt, et de legatis Apostolicis ejusve confirmatione nulla fit mentio. De Carolo autem Magno in titulo libelli sacrosyllabi solum dicitur, Concilium fuisse habitum sub præsentia Clementissimi Principis Caroli. Ubi Carolus non ut auctor, sed ut exhortator et defensor, neque ut pars Concilii, sed ut honorificus testis ponitur. Et quamvis in principio libri sacrosyllabi Carolus necessitatem extirpandi quemdam errorem Concilio proponat, postea vero solum Concilium est, quod veritatem docet in discursu illius libri, cujus auctor dicitur fuisse Paulinus, qui in fine libri sic ait: *Nos autem Domini, et charissimi fratres, sequentes præcedentium Patrum sanam fidei doctrinam, respicientes per omnia deturamenta nugacium hominum, corde credamus ad justitiam, et ore confiteamur ad salutem, etc.* Postea vero solum orat pro Carolo Magno, *ut Deus eum protegat et defendat, etc.,* eumque postea precatur, ut contra visibiles hostes pro Christi amore dimicet. Neque ibi aliud verbum invenio, quo illud Concilium *se penitus Carolo tradiderit.* Satiisque fecisset rex Angliæ, si in actis illius Concilii considerasset, eundem Carolum, in epistol. ad Elipandum, et alios Hispanos sacerdotes, non Patrem, aut primatum Ecclesiæ, sed filium et defensorem S. Dei Ecclesiæ seipsum appellare. Item potuisset advertere, Patres illius Concilii, cum in fine dicti libri sententiam protulissent, statim addidisse, *reservato per omnia juris privilegio Summi Pontificis Domini et Patris nostri Adriani, primæ sedis Papæ.* Item notare posset, quod inferius